

Baštinski pristup digitalizaciji povijesnih novina: od povijesnih novina do digitalne zbirke sadržaja

Maja Šojat-Bikić*

SAŽETAK

Međunarodne, nacionalne, regionalne i lokalne baštinske zajednice ulažu znatne profesionalne napore i sredstva kako bi se omogućio pristup baštinskim resursima primjenom digitalnih tehnologija. Njihova motivacija ima široki raspon: obuhvaćanje različitih vrsta resursa prema različitim vrijednosnim kriterijima, obraćanje mnogim skupinama korisnika, doprinos društvenim i ekonomskim ciljevima itd. Može se ustvrditi kako, zbog tehničkih, financijskih, komunikacijskih i profesionalnih ograničenja, pri odabiru građe za digitalizaciju prednost još uvijek imaju različiti popisi (inventari, registri, katalozi, kazala itd.). Digitalizacija sadržaja donekle je zapostavljena. Digitalni sadržaji donose poboljšanu funkcionalnost baštinskih izvora kroz bogatu i snažnu interaktivnost i multimedijalnost, mogućnost komercijalne uporabe te poticanje razvoja industrije digitalnih sadržaja. Povijesne novine, kao primarni baštinski izvor, veliki su izazov za digitalizacijske procese. Sadržaj povijesnih novina privlačna je građa iz niza razloga (povijesnih, socioloških, kulturoloških, ekonomskih itd.) i pravo je umijeće, uz uvijek prisutna financijska i profesionalna ograničenja, stvarati upotrebljiv, pretraživ i tržišno vrijedan digitalni sadržaj, koji će krajnjim korisnicima ponuditi dovoljno realističan uvid u bogatstvo novinskog izvornika. Rad prikazuje baštinski pristup digitalizaciji povijesnih novina, kojim se digitalna zbirka odabranih novinskih članaka povezuje s drugim digitalnim baštinskim zbirkama. Autorica predstavlja model migracije povijesnih novina na prijenosni digitalni medij, koji odabrane članke povezuje u relacijsku strukturu. Migracija nije izvedena samo tehnološki, nego je provedena strukturno-sadržajna obrada novinskog izvornika, koja je rezultirala tematski

* Maja Šojat-Bikić, voditeljica informatičkih poslova, Muzej grada Zagreba, Opatička 20, HR-10000 Zagreb. E-mail: msojatkbicic@mgz.htnet.hr, tel: +385-(0)1-4851-361.

koherentnom digitalnom zbirkom sadržaja. Iz povijesnih novina, kao analognog baštinskog izvor, nije nastao samo digitalni surogat, nego su novine, kao primarni izvor, integrirane s drugim, tematski povezanim baštinskim izvorima. Izlažući vlastiti projekt digitalizacije povijesnih novina – ilustrirane revije Svijet (Zagreb, 1926-1936), autorica upozorava i na mogućnost integracije povijesnih novina s različitim baštinskim izvorima kako bi se stvorila kvalitetna digitalna zbirka sadržaja, namijenjena krajnjim korisnicima.

Ključne riječi: baština, povijesne novine, digitalizacija, digitalna zbirka, korisnik

Uvod

Danas postoje velike mogućnosti razvoja najrazličitijih digitalnih baštinskih projekata korištenjem informacijske i komunikacijske tehnologije. Tehnologija je, naravno, tek jedna od odrednica toga razvoja. Baštinske ustanove, kao imatelji baštinskih resursa i korisnici blagodati digitalne tehnologije, omogućuju građanstvu kvalitetan pristup baštini i ujedno je čuvaju za budućnost. Digitalni baštinski resursi temeljna su vrijednost građanske sadašnjosti i budućnosti, kako u diseminaciji znanja, tako i u komercijalnoj uporabi, te predstavljaju čvrstu osnovu za razvoj industrije digitalnih sadržaja. Europska unija potaknula je niz projekata koji koordiniraju digitalizaciju baštinskih sadržaja u europskim zemljama. Predstavnici članica Europske unije donijeli su 2001. godine Lundska načela za digitalizaciju kulturnih i znanstvenih sadržaja (Lund Principles, 2001). Godine 2002. osnovana je mreža za europske projekte digitalizacije, MINERVA (Ministerial Network for Valorising Activities in Digitisation), koja provodi plan digitalizacije na temelju Lundske načela te donosi tehnološke i sadržajne smjernice.

Zahvaljujući procesima digitalizacije, koja je postala vrlo popularno sredstvo povezivanja korisnika i informacija, razvija se digitalna kultura. Svaki projekt digitalizacije je jedinstven, s vlastitim potrebama i ciljevima. Njegov uspjeh ovisi o strateškom planiranju te mudrom izboru sadržaja i alata kojima će se ti sadržaji ostvariti u prostoru digitalnih surogata. Njegova snaga izvire iz veličine prostora i raspona servisa koji digitalni on-line i off-line mediji mogu ponuditi. No, snaga krije i slabosti, jer prostor i raspon servisa digitalnih medija mogu znatno otežati snalaženje korisnika i umanjiti zadovoljstvo konzumacije digitalnog proizvoda. Digitalna informacija može se lako zagubiti u "digitalnom šumu" (*digital noise*). Da bi digitalna baština postala informacijom, mora se uzeti u obzir osnovna svrha informacije – odgovoriti zadatku, interesu i upitu pojedinog korisnika u određenom trenutku (Bearman, 2004: 5).

Put od analognih baštinskih izvora prema digitalnim surogatima put je na koji se kreće zbog korisnika. Digitalizacija nije i ne smije biti sama sebi svrhom. Uspješni digitalni baštinski projekti počinju definicijom skupa funkcija i skupa korisnika (Kilbride, 2004: 1). Digitalni surogati uspostavljaju odnose sa stvarnim svi-

jetom i stvarnim skupom korisnika, tj. njihovim očekivanjima i ponašanjem. Budući da su predmeti iz stvarnog svijeta, koji su pohranjeni u baštinskim ustanovama, većinom nedostupni krajnjem korisniku, digitalni surrogati omogućuju proširenje skupa korisnika i “upotrebljivost” analognog baštinskog izvora.

Tehnički standardi i smjernice procesa digitalizacije dobro su i cjelovito definirani (MINERVA, 2004). Sadržajne upute puno je teže odrediti. Sadržajno oblikovanje digitalnih baštinskih projekata vodi do upotrebljivih i pristupačnih digitalnih zbirki, prikladnih za očekivane skupine korisnika.

Povijesne novine vrlo su ograničeno dostupne današnjim korisnicima. Pohranjene u knjižnicama, dostupne čitateljima samo u čitaonicama, izložene mogućim oštećenjima pri rukovanju, nespretne zbog velikih formata i uveza u glomazne knjige, teško pretražive zbog nepostojanja indeksa, zapravo su “virtualno” tehnološki zastarjele. Njihova je uporaba ograničena na jednoga korisnika na jednome mjestu u jednom vremenskom intervalu te na linearno pretraživanje.

Digitalizacija povijesnih novina (ili retrodigitalizacija novina) vrijedna je napora zbog niza razloga, od kojih su najvažniji:

- kulturološko-povijesno značenje novina
- novine su jedan od najznačajnijih medija masovne komunikacije
- potencijalno mnogobrojni i različiti korisnici (povjesničari, novinari, studenti, učenici, opće čitateljstvo)
- izravna komunikacija izvornog materijala (digitalizacija čuva autentičnost novinskog izvornika, bez potrebe za interpretacijom i reinterpetacijom kao kod, primjerice, muzejskih artefakata ili drugih baštinskih izvora)
- razmjerno mali volumen pojedinačnog izdanja (u odnosu na knjigu, primjerice) te zbog toga lakše upravljanje volumenom digitalnog surogata
- uređenje izvornika (strukturiranost, rubrike, naslovljenost svakog članka itd.), koje jamči lakše uređenje strukture digitalnog surogata
- konačnost volumena povijesnih novina, koje su prestale izlaziti, i time zajamčena konačnost projekta digitalizacije.

Međutim, kao izvorna građa koja ulazi u proces digitalizacije, povijesne novine pripadaju najzahtjevnijoj a time i najizazovnijoj građi. Enorman korpus, veliki formati, kompleksni uređaji stranica (*layout*), tipografska složenost, diskontinuiteti u tijeku teksta, često nezadovoljavajuća kvaliteta tiska i slika za potrebe skeniranja, nepostojanje indeksa za pretraživanje, samo su neki od problema.

Dostupnost, pretraživost i sadržajna zaokruženost bili su glavni ciljevi projekta digitalizacije ilustrirane revije *Svijet*, koja je tjedno izlazila u Zagrebu od 1926. do 1938. godine u izdanju novinskog koncerna “Tipografija”.² Digitalni surogat tih povijesnih novina djeluje kao digitalna zbirka. Čuvajući hijerarhijsku strukturu izvornika, zbirka uspostavlja i nove relacije, ne samo između njegovih objekata (članaka), nego i relacije s objektima drugih baštinskih zbirki.

Digitalna zbirka

Digitalizacijom predmeta iz stvarnog svijeta nastaju njihove elektroničke verzije, digitalni surrogati ili digitalni objekti koji se rabe u kompjutorskim aplikacijama. Digitalni baštinski objekt jest entitet koji je nastao kao surogat analognog

baštinskog objekta (muzejskog artefakta, knjige, novina, rukopisa, zvučnog ili filmskog zapisa itd.) ili je “rođen digitalno” (“born digital”) u nekom elektroničkom obliku (baza podataka, digitalna fotografija, digitalni zvuk, digitalni film, internetska stranica itd.). Digitalni surogati su digitalne verzije skupocjenih, krhkih, rijetkih i nedostupnih predmeta iz realnog prostora (Kilbride, 2004: 4). Privlačni su, ne samo stručnjacima, jer smanjuju opasnost oštećenja i trošenja stvarnih predmeta i omogućuju istraživanje iz udobnosti radnih mjesta, nego i najširoj publici, jer proizvode znanje i razvijaju razumijevanje, stav, vrijednost, užitek, inspiraciju i kreativnost. Najočitija korist od digitalizacije jest mogućnost prijenosa velikog skupa informacija velikom skupu korisnika na velike udaljenosti razmjernom lakoćom. To se, dakako, odnosi na on-line sadržaje. *Off-line* digitalni sadržaji nude podjednaki komfor.

Postoje tri različita tipa digitalnih objekata na temelju tri različita tipa medija – tekstualnog, slikovnog i medija s vremenskim tijekom (zvuk i video) (Eadie, 2005: 4). Svaki digitalni objekt ima podatke koji ga opisuju (metapodatke). Metapodaci su strukturirane deskriptivne i administrativne informacije o objektu (identifikator, tip, podtip, format, analogni izvor, imatelj analognog izvora, relacije s drugim objektima, prava i ograničenja korištenja itd.). Procesom digitalizacije nastaju tisuće objekata. Radi pohrane, upravljanja i pristupa potrebno ih je organizirati u zbirke (NISO Framework Advisory Group, 2004: 3).³

Digitalna zbirka je skup logički i fizički organiziranih digitalnih objekata sa sistematičnim pristupom objektima. Model zbirke (hijerarhijski, relacijski itd.) bira se na temelju tri osnovna kriterija:

1. kako su analogni objekti prirodno organizirani
2. koja je svrha njihovih digitalnih surogata
3. kakva su očekivanja i iskustva onih koji se koriste digitalnim resursima.

Digitalnu zbirku opisuju podaci na razini same zbirke (metapodaci zbirke), koji se sastoje od njezinog tekstualnog opisa, objašnjenja kako je i zašto građa odabrana, identifikacije izvora i baštinskih ustanova radi potvrde autentičnosti zbirke i statusa autorskih prava (NISO Framework Advisory Group, 2004: 5).

Jedanput kad je zbirka digitalizirana i katalogizirana, informacija se mora prikazati na koherentan i razumljiv način, tako da se korisnik može kretati kroz nju i imati učinkovit pristup informacijama. Ono što digitalne zbirke razlikuje od analognih jest korisničko sučelje putem kojeg se pristupa objektima iz zbirke. Dakle, digitalna zbirka može se promatrati s dva aspekta: sadržajnog i korisničkog.

Sadržajni aspekt određuje namjenu zbirke, tj. zadaću koju ispunjava u digitalnom baštinskom prostoru i cilj koji se postiže njezinom upotrebom. Sadržaj digitalne zbirke bira se na temelju kriterija koji dobro karakteriziraju kulturno-povijesnu građu i njegovu informacijsku vrijednost. Kriteriji izbora na temelju kojih je zbirka nastala mogu biti, primjerice: jedna donacija, određeni tip građe, jedno zemljopisno područje, razdoblje, pojedina osoba, predmet ili kombinacija. Komplikiranije su digitalne zbirke koje nastaju kompilacijom građe iz različitih baštinskih zbirki i različitih baštinskih ustanova. U tom se slučaju izbor sadržaja najčešće osniva na određenoj temi.

Korisničko sučelje određuje način pristupa zbirci – pregledavanja i pretraživanja. I samo korisničko sučelje ima svoje digitalne objekte (izbornike, ikone, polja

za unos, poruke itd.). To su sekundarni digitalni objekti, za razliku od primarnih, koji su surogati predmeta iz stvarnog svijeta (prostora problema) i zbog kojih je digitalna zbirka ponajprije i nastala. Dobro oblikovanim i ugođenim korisničkim sučeljem postiže se lakoća korištenja, veće zadovoljstvo korisnika i tržišni učinak. Sučelje potiče korisnika na sudjelovanje izborom puta kretanja. Lakoća kojom korisnik može pronaći željeni sadržaj jedna je od najznačajnijih odrednica upotrebljivosti digitalne zbirke. Prirodnost, jednostavnost, intuitivnost, konzistentnost, predvidivost, razumljivost, pouzdanost, odzivnost, prekidivost i promjenljivost konteksta komunikacije dodatne su odrednice kvalitete (CIDOC Multimedia Working Group, 1997: 3). Korisničko sučelje digitalne zbirke, koja obuhvaća specijalizirane zbirke, mora predstavljati heterogene resurse na koherentan način.

Korisnički pristup modeliranju digitalne zbirke

Korisnički pristup modeliranju digitalne zbirke postavlja neizbježno pitanje: Zašto se provodi digitalizacija? Mogući su sljedeći odgovori:

- omogućiti pristup baštinskim resursima
- sačuvati originale
- pružiti dodanu vrijednost
- integrirati specijalizirane zbirke
- doći do novih korisnika baštinskih resursa
- podupirati cjeloživotno učenje itd.

Popis odgovora nije iscrpan, ali sugerira redoslijed prioriteta koje procesima digitalizacije pridaju vladine i nevladine organizacije i same baštinske institucije.

Što je digitalna zbirka više usmjerena prema potrebama korisnika, to će ona biti atraktivnija. Koliko će dugo biti aktualna i upotrebljiva? Zašto je nastala, kakve će rezultate postići, kako će se mjeriti njezina uspješnost, hoće li se prodavati, tko su korisnici? Kako uvjeriti investitora u vrijednost projekta? Sve su to pitanja koja se postavljaju prije samog modeliranja digitalne zbirke. Modeliranje počinje vizijom tematske koncepcije, tj. planiranjem pristupa izvornoj građi (Jeffrey, 2002: 16). Tematska koncepcija je koherentna priča (*storyboard*) ili konceptualni okvir digitalne zbirke. Tematska koncepcija nastaje iz više manjih ideja i razvoja osnovne teme i podtema. Nakon što je tematska koncepcija definirana, slijedi faza digitalnog oblikovanja. Oblikovanjem u digitalnom mediju stvara se audiovizualni izraz. Najbolji rezultat dat će oblikovanje koje je duboko povezano s tematskom koncepcijom.

Uvažavanje osnovnih načela korisničkog pristupa, utemeljenih na iskustvu brojnih istraživačkih i razvojnih timova (Macleod, 2004: 2), olakšat će modeliranje digitalne zbirke:

1. **poznavanje korisnika:** Pod pojmom korisnik podrazumijeva se krajnji korisnik (end user). Tko su korisnici, kakve su njihove potrebe i očekivanja? Najčešće je riječ o nekoliko različitih kategorija.
2. **vizija konačnog proizvoda:** Definirati jasnu viziju konačnog proizvoda koji će nastati iz digitalne zbirke. Koja je njegova svrha i dobrobit? Svakako treba izbjeći zamku produkcije samo zato što je ona tehnički moguća.

3. **ciljevi:** Definirati prioritete ciljeva koji će podržati viziju proizvoda i potrebe korisnika.
4. **korištenje smjernica i standarda:** Smjernice se odnose na planiranje projekta digitalizacije, izbor izvorne građe, pripremu građe za digitalizaciju, proces digitalizacije, čuvanje digitalnih surogata, podatke koji ih opisuju (metapodatke) i autorska prava. Tehnički standardi na području digitalizacije odnose se na sliku, zvuk, video, 3D, metapodatke i taksonomiju.⁴
5. **iteracija:** Put od kreativne ideje do upotrebljiva proizvoda gotovo uvijek zahtijeva iteraciju jer prvotno oblikovanje gotovo nikada nije bez mane. Što ranije počnu iterativni postupci, to su promjene bezbolnije. Iteracija je povezana s paralelnom evaluacijom.
6. **evaluacija:** Postoje mnoge metode evaluacije oblikovanja. Najčešće se temelje na prosudbi stručnjaka, teoretskoj analizi i testiranju korisnika primjenom scenarija korisničkog sučelja.

Korisnički pristup modeliranju digitalnih zbirki podrazumijeva i modeliranje interaktivnosti i navigacije kroz zbirku. Dinamička interakcija korisnika s baštinskim sadržajem može obogatiti njegovo iskustvo i pridonijeti učenju, istraživanju i zabavi (Smith, 2000: 5). Zato se već od samoga početka uobličava i analizira scenarij korisnikovih akcija koje mu omogućuju postizanje željenog cilja. Scenarij određuje ulaze i izlaze, objekte i akcije (De Haan, 2003: 4).

Korisnički pristup oblikovanju digitalne zbirke ujedno je selektivan pristup sadržaju koji će digitalizacijom ući u zbirku. U globalnom informacijskom društvu sadržaj je ključno pitanje. Tehnološki napredak omogućuje sve bolju obradu informacija i sve bolju komunikacijsku infrastrukturu. Potrebno je veću pozornost u istraživanju posvetiti digitalnom sadržaju kako bi se mogao učinkovito proizvoditi, imati privlačnu funkcionalnost, pouzdano razmjenjivati, upotrebljavati i ponovno iskorištavati na različite digitalne načine. Tematske zbirke lakše će zadovoljiti realne potrebe realnih korisnika. Svakako se treba zapitati: Koji digitalni projekti imaju najviše vjerojatnosti za uspjeh? Svi su kulturni sadržaji prihvatljivi, ali digitalni se grade na raspoloživim analognim resursima. Kvaliteta, rijetkost i njihova jedinstvenost svakako imaju utjecaj pri odabiru. Nastaju nove kombinacije sadržaja integriranim pristupom heterogenim zbirkama u tradicionalnim i digitalnim oblicima.

Digitalna multimedijaska tehnologija omogućuje nov pristup digitalnim sadržajima. Objekt digitalne zbirke može se prikazati u različitim medijima (tekst, slika, zvuk, video, animacija itd.) i do njega se može doći interakcijom i navigacijom. Mijenja se status publike. Ona se više ne sastoji od čitatelja, nego od individualnih korisnika sa specifičnim karakteristikama. Korisnik stječe pravo na autonomni pristup sadržajima (Pascon, 1997: 6).

Digitalizacija povijesnih novina

Digitalna kultura morat će se baviti novim manifestacijama baštinskih sadržaja i izazovima tradicionalnim klasifikacijama građe vrijedne čuvanja: što je trajne vrijednosti, a što kratkotrajno. U digitalnom svijetu granice između tih vrijednosti nisu tako čvrsto postavljene kao u svijetu stvarnih predmeta. Novine, koje su u

svojoj biti kratkotrajne – danas važne, sutra odbačene – ne prolaze ništa bolje od internetskih stranica, koje nastaju, mijenjaju se i nestaju bez materijalnog traga.

Novine su primarni izvor povijesnih informacija, koristan istraživačima i općem čitateljstvu. Usprkos popularnosti, predstavljaju jedan od najtežih i najneučinkovitijih medija za istraživanje (Arlitsch, 2003: 2). Knjižnice su davno prepoznale nemjerljivu vrijednost novina kao dijela pisane povijesti. No, one stvaraju velike probleme pri skladištenju, čuvanju i pristupu. Velike knjižnice već desetljećima prenose novine na mikrofilmove. Danas se uspješno realiziraju projekti digitalizacije povijesnih novina na *on-line*⁵ i *off-line* medijima na temelju suvremenih softverskih rješenja isporuke starih novina novim korisnicima. Digitaliziraju se kompletna godišta sa svim brojevima, od prve do posljednje stranice.⁶ U Hrvatskoj je retrodigitalizacija novina zapostavljena, pa projekt digitalizacije revije *Svijet* jedan je od prvih takvih pokušaja.

Suvremena tehnologija omogućuje retrodigitalizaciju novina, s mikrofilma ili iz izvornog, tiskanog izdanja. Razvijena je specijalna programska potpora za automatiziranu digitalizaciju novina, koja omogućuje segmentaciju stranica u diskretne članke (Deegan, 2002: 4).⁷

Uspješan izbor novina za digitalizaciju rezultat je prosudbe o vrijednosti informacije i kvaliteti građe za proces digitalizacije (mikrofilm vs. originalni tisak). Kriterij izbora pojedinih novina za digitalizaciju treba biti vrijednost novina – u kojoj mjeri one odražavaju političku, gospodarsku i kulturnu povijest pojedine sredine, šire ili lokalne zajednice. Proces digitalizacije obuhvaća otkriće i dohvat novina, analizu, migraciju u digitalni medij, integraciju, republiciranje i ponovno korištenje.

Novinski čitatelji različiti su gotovo, koliko i brojni. Kao što novine moraju zadovoljiti potrebe širokog čitateljskog kruga, tako i njihov digitalni surogat mora zadovoljiti potrebe današnjih i budućih korisnika. Migracija povijesnih novina u prostor digitalnih surogata provodi se ponajprije zbog krajnjeg korisnika.

Od povijesnih novina do digitalne zbirke sadržaja

Digitalna zbirka sustavno predstavlja dio stvarnoga svijeta. Ona često preslikava njegove neregularnosti ili ih pojednostavnjuje. Struktura novina uglavnom ne sadržava značajne neregularnosti. Ta činjenica pojednostavnjuje odabir modela digitalne zbirke kojim će se preslikati stvarni model novina.

Projekt digitalizacije povijesnih novina počinje definicijom vizije, svrhovitosti, skupa korisnika i tema, nastavlja se istraživanjem ostalih baštinskih izvora i postavljanjem modela digitalne zbirke. Slijede faze razvoja:

- izbor sadržaja
- utvrđivanje autorskih prava
- financiranje
- priprema materijala
- definiranje baze podataka
- obrada slika
- dizajn
- programiranje

- završna produkcija
- marketing.

Da bi digitalne novine funkcionirale kao zbirka, nužno je segmentirati stranice u diskretne članke. Članci postaju digitalni objekti zbirke, koji se mogu klasificirati zadržavajući hijerarhijsku strukturu inherentnu tiskanim novinama (Deegan, 2002: 4). Klasifikacijska shema članaka oblik je kontroliranog rječnika koji omogućuje izravan pristup člancima. Tako nestaje potreba za zumiranjem i panoramskom šetnjom po stranici novina.

Digitalizirani članak, osim teksta, sadržava i metapodatke koji ga opisuju (tablica 1).

Tablica 1. Metapodaci digitaliziranog članka

Metapodaci članka
Identifikacija članka
Tip članka
Podtip članka
Naslov
Podnaslovi
Autor
Datum
Dužina članka
Identifikacija periodičke publikacije
Broj periodičke publikacije
Stranica u periodičkoj publikaciji
Tema
Podteme
Veze na ilustracije
Veze na druge članke
Veze na druge baštinske izvore
Povijesni kontekst (osobe, korporativna tijela, lokaliteti, predmeti, događaji)
Tekst članka

Metapodaci na razini digitalne zbirke članaka opisuju novinski izvornik i samu zbirku (tablica 2).

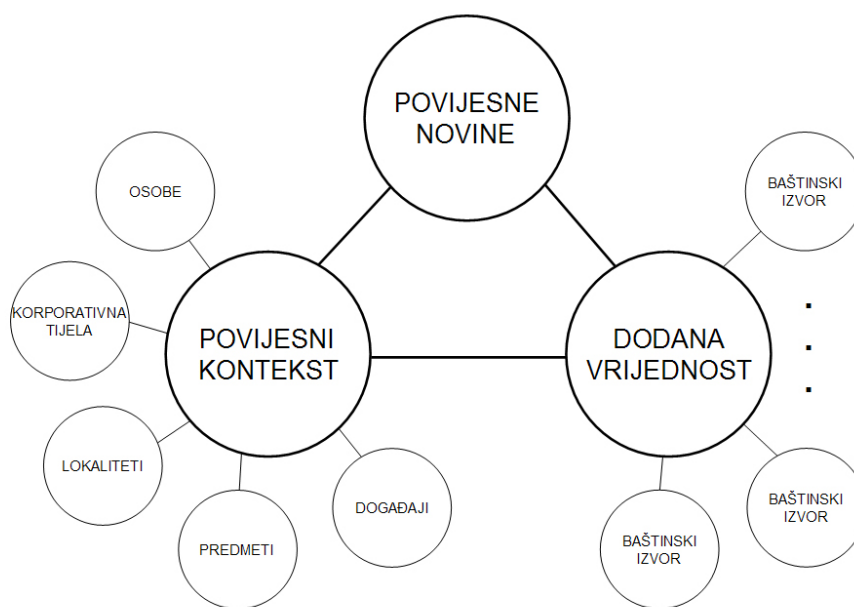
Tablica 2. Metapodaci digitalne zbirke članaka

Metapodaci publikacije
Identifikacija periodičke publikacije
Naslov
Tip publikacije
Format (veličina)
Broj stranica
Vrsta tiska
Mjesto izlaženja
Nakladnik
Adresa nakladnika
Urednici
Ilustratori
Vrijeme izlaženja
Ritam izlaženja
Mjesto pohrane publikacije
Metapodaci digitalne zbirke članaka
Identifikacija digitalne zbirke
Naslov
Nakladnik
Adresa nakladnika
Godina produkcije
Autori (konceptija, oblikovanje, programiranje)
Imatelji baštinskih izvora
Tekstualni opis zbirke

Stvaranje digitalne zbirke sadržaja podrazumijeva i pristup arhivskoj i dokumentarnoj građi koji formalno nije dio povijesnih novina, ali je s njima kontekstualno povezan. Slika 1 prikazuje baštinski pristup stvaranju digitalne zbirke integriranjem novinskih sadržaja s ostalim baštinskim izvorima i kontekstualnim informacijama.

U mnogim slučajevima postoje izravne veze između takvih baštinskih izvora i određenog novinskog članka. S kojeg aspekta pristupiti stvaranju digitalne zbirke novinskih sadržaja: knjižničnog, arhivskog, muzejskog ili hibridnog? Tu se nailazi na problem podjele između baštinskih sektora, različitih standarda katalogizacije, intelektualnog vlasništva, povjerenja itd. Čak u slučaju kad se baštinske zbirke vode u različitim bazama podataka (što i jest najčešći slučaj), tehnologija omogućuje integriranje njihovih podataka.

Slika 1. Shema kontekstualne integracije povijesnih novina s baštinskim izvorima

Projekt digitalizacije ilustrirane revije *Svijet*

Svijet počinje izlaziti u Zagrebu 6. veljače 1926. godine, i izlazi svake subote, do 1938. godine.⁸ Ciljana publika jesu građanske obitelji, a list se u velikoj mjeri bavi Zagrebom, ali zapravo je mnogo više od lokalne revije. S kulturološko-sociološkog aspekta predstavlja svojevrsan “prozor u svijet”, što mu opravdava naslov. Piše o životu u gradu i državi, svjetskim događajima, egzotičnim krajevima, kulturi, modi (počeci domaćeg *glamoura*), športu, tehničkim novitetima, kulturi življenja (počeci domaćeg *lifestyle publishinga*) itd. *Svijet* čitateljima ne nudi samo pouku, nego također zabavu i dokolicu (čak i notne zapise s prepjevima popularnih šlagera) te posve vjerno dočarava duh dvadesetih i tridesetih godina prošloga stoljeća. To je vrijeme prvih prelijetanja preko oceana, preko polova i najviših vrhova, vrijeme uzleta radiodifuzije i prvih izravnih radioprijenosa (i sam je Zagreb “preplavljen radio-valovima”) i vrijeme u kojem žene “nesmiljeno režu kosu i nose bubikopf à la garçon”. Zagreb se ubrzano gradi, o čemu *Svijet* redovno izvješćuje u bogato ilustriranim člancima. To je prva zagrebačka revija u bakrotisku.⁹

Knjižnica Muzeja Grada Zagreba čuva 568 izdanja *Svijeta* (od početka izlaženja do kraja 1936. godine), koja su poslužila kao izvornik (s više od 13.000 stranica) za proces tematske digitalizacije.

Digitalizacija Ilustrirane revije *Svijet*

Projekt digitalizacije revije *Svijet* obuhvatio je:

1. oblikovanje sadržaja (planiranje informacijske strukture) – odabir i evaluaciju sadržaja te analizu njegova kratkoročnog i dugoročnog korištenja
2. oblikovanje navigacije (putova kroz informacijske strukture)
3. oblikovanje prikaza sadržaja (prezentacijski aspekt)
4. oblikovanje funkcionalnosti (funkcije na raspolaganju korisnicima).

Svaki projekt digitalizacije mora se planirati tako da se poštuju kriteriji odabira, koji će dobro karakterizirati građu i njezinu informacijsku vrijednost. Pri odabiru revije *Svijet* za proces digitalizacije vrijedili su sljedeći kriteriji:

- *Svijet* je važan izvor informacija o različitim aspektima života 20-ih i 30-ih godina dvadesetog stoljeća
- *Svijet* kontinuirano prati Zagreb i njegove građane kroz dovoljno dugo razdoblje
- politička neopredijeljenost
- prestanak izlaženja¹⁰
- dostupnost građe u knjižnici Muzeja Grada Zagreba (godišta 1926.-1936.)
- raspoloživost svih brojeva u navedenom razdoblju
- dobra ušćuvanost izvornika.

Potom su zadani ciljevi koje projekt digitalizacije mora zadovoljiti:

- omogućiti pristup građi povijesnih novina
- prenijeti dio povijesti hrvatskog novinarstva širokom krugu današnjih i budućih čitatelja
- određenu količinu izvornih novinskih informacija o Zagrebu i svijetu povezati u koherentnu priču o gradu i vremenu (*snapshots* društvenog života 1920-ih i 1930-ih godina)
- predstaviti građu iz revije u povijesnim uvjetima
- ponuditi dodanu vrijednost – proširiti povijesne uvjete za potrebe krajnjeg korisnika
- pretvoriti priču u digitalnu zbirku
- ostvariti funkcionalnost digitalne zbirke
- omogućiti pretraživanje prema različitim kriterijima.

Zadani su kriteriji izbora građe:

- teme vezane za život u Zagrebu
- materijal iz razdoblja 1926.-1936. (zbog dostupnosti u knjižnici Muzeja grada Zagreba);

- dobra pokrivenost izvornih rubrika – arhitektura, gospodarstvo, znanost, kultura, društveni život, moda, šport, humor, popularno štivo (romani) itd.

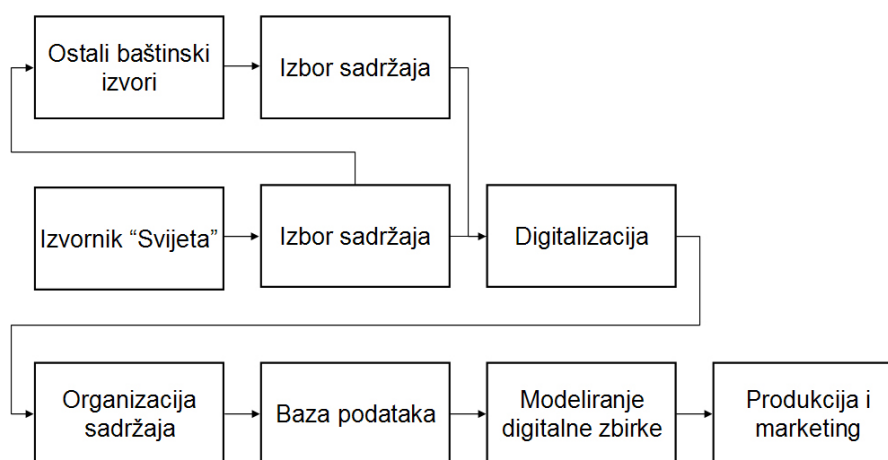
Definirane su granice projekta:

- volumen informacija ograničiti na volumen prijenosnog digitalnog medija (CD-ROM)
- upotreba postojećih softverskih alata
- minimizacija troškova.

Donesene su tehničke odluke:

- digitalizacija tiskanog izvornika¹¹
- segmentacija izvornika u članke
- zasebno skeniranje slika (fotografija i ilustracija)
- unos članaka i slika u relacijsku bazu podataka
- kombinacija prijepisa članaka i kompjutorskog učitavanja primjenom softvera za optičko prepoznavanje znakova (Optical Character Recognition – OCR), ovisno o kvaliteti tiska i prijelomu teksta te posljedično količini intervencija ako rezultat OCR-a ne zadovoljava.

Slika 2. Proces digitalizacije ilustrirane revije *Svijet*

Revija *Svijet* kao digitalna zbirka

Čitljivost (sadržajna savladivost) i pretraživost glavni su ciljevi svakog digitalizacijskog procesa. Potrebno je pažljivo izabrati kriterije za navigaciju i strukturirani pristup sadržaju. Ako bi netko, primjerice, želio pronaći sve članke o zagrebačkim muzejima objavljene u *Svijetu*, morao bi pregledati sva izdanja kako bi pronašao traženi tekst (osim ako postoji indeks). Digitalna zbirka *Svijeta* na takav upit daje izravan odgovor.

Da bi digitalni *Svijet* funkcionirao kao zbirka, podijeljen je u diskretne članke, čuvajući hijerarhijsku strukturu inherentnu izvorniku. Odabrani članci preneseni su iz izvornika u bazu podataka kao tekstovi, a ne kao skenirane slike. Time je kvaliteta čitanja podignuta na najvišu razinu, omogućena fleksibilnost strukturiranja digitalne zbirke i pojednostavnjena navigacija. Svaki članak unesen je u bazu kao logički i fizički entitet, koji ima svoje atribute: jedinstvenu identifikacijsku oznaku, naslov, podnaslov, autora, datum, temu, vezu na ilustracije, vezu na zvučne zapise, vezu na filmske zapise i ključne riječi radi pretraživanja. Ilustracije i fotografije skenirane su zasebno kao slike dovoljne kakvoće za udobno gledanje, te naknadno povezane s člancima u bazi podataka. Uspostavljeni su kriteriji pretraživanja: po datumu, ključnim riječima (osoba, korporativno tijelo, lokalitet, predmet, događaj) i temama, koje uglavnom korespondiraju rubrikama izvornika.

Idealan projekt nastaje kad se cijela zbirka može digitalizirati, uz osigurana sredstva i stručno osoblje. Kad bi se digitalizirale sve informacije koje su se u *Svijetu* objavljivale tijekom 13 godina izlaženja, zadatak bi bio razmjerno jednostavan u usporedbi sa stvaranjem fokusiranih, tematskih digitalnih zbirki, ali bi, dakako, zahtijevao mnogo vremena i novca. Ujedno se postavlja pitanje svrhovitosti takvog napora.

Sadržaj digitalne zbirke *Svijet*

Sadržaj digitalne zbirke *Svijet* namijenjen je svim građanima, bez obzira na dob i tehničku izobrazbu. Njezina arhitektura i navigacijski plan duboko su povezani sa strukturom izvornika (tablica 3). Na leksičkoj razini digitalna zbirka prilagođena je ozračju 1920-ih i 1930-ih godina.

Odabrana su 524 članka, koji su sadržajno vezani uglavnom za Zagreb, ali i za svakodnevne životne aktivnosti – putovanja, šport, modu, izbore za “missove” (kandidatkinje na brojnim natječajima ljepote), promjene godišnjih doba, blagdane i razne svečanosti. Nažalost, između tisuća i tisuća članaka moralo se “birati što izgubiti”. Pretraživo okruženje katalogizirano je po temama, datumu i ključnim riječima – osobe, korporativna tijela, lokaliteti, predmeti i događaji (ovakva kazala neizbježni su surogati surogata). Tematske cjeline (sl. 3) dijelom slijede uređaj izvorne revije (primjerice rubrike “Iz teatra”, “Kaprise nove mode” ili “Svijetom-ljetom”), a dijelom su umjetno stvorene nakon pomnog proučavanja svih brojeva, kao posljedica neizbježne potrebe za katalogiziranjem digitalnih resursa (“Zagreb se diže, širi, napreduje”, “Mlada ljeta nada svijeta” ili “Dobar odgoj zlata vrijedi”).

Tablica 3. Sadržajni i navigacijski plan digitalne zbirke *Svijet*

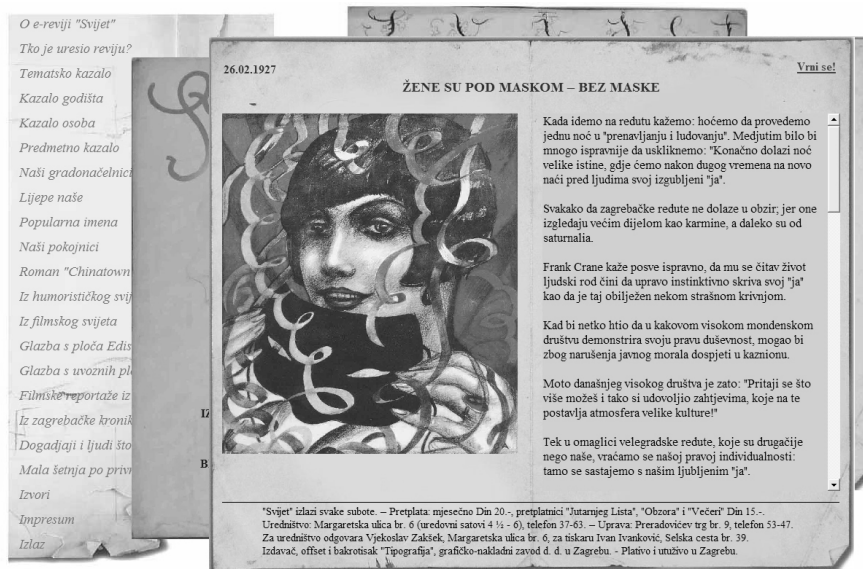
OPIS	Opis digitalne zbirke <i>Svijet</i> Tko je uresio reviju	Metapodaci zbirke Otto Antonini
TEME	Zagreb se diže, širi, napreduje...	{ članci }
	Naše kulturne i učevne institucije	{ članci }
	Zagreb na radio-valu	{ članci }
	Rodoljubni Zagreb	{ članci }
	Stari Zagreb	{ članci }
	Zagrebačke gorčine i žalovanja	{ članci }
	Zagreb u zajedničkoj državi	{ članci }
	Naše narodno blago	{ članci }
	Mlada ljeta – nada svijeta...	{ članci }
	Dobar odgoj zlata vrijedi	{ članci }
	Naše moderne gospodje	{ članci }
	Kaprise nove mode	{ članci }
	Missovi	{ članci }
	Ljudi s ulice	{ članci }
	Iz teatra	{ članci }
	S naših zabava	{ članci }
	U tempu vrije, sve vrti se i smije	{ članci }
	U karnevalu, na redutnom balu...	{ članci }
	Iz kupališne sezone na savskome žalu	{ članci }
	U zdravu tijelu zdrava duša	{ članci }
	Blagdanski su dani davno željkovani	{ članci }
	Danas svaki rad' se skita	{ članci }
	Četiri godišnja doba	{ članci }
Senzacije	{ članci }	
Svijetom – ljetom	{ članci }	
KAZALO GODIŠTA	1926.	{ članci }

OSOBNO KAZALO	1936.	{ članci }
	Albini, Srećko	{ članci }
PREDMETNO KAZALO
	Zvezdarnica	{ članci }
DODANA VRIJEDNOST	Naši gradonačelnici	{ Heinzl, Srkulj, Krbek, Erber }
	Lijepe naše	{ glamurozne naslovnice }
	Popularna imena	{ top liste imena }
	Naši pokojnici	{ umrli 1926.-1936. }
	Roman <i>Chimatown</i>	
	Iz humorističkog svijeta	{ šale }
	Iz filmskog svijeta	{ nijemi film, tonfilm, trikfilm }
	Glazba s ploča Edison Bell-Penkala	{ šlageri }
	Glazba s uvoznih ploča	{ šlageri }
	Filmske reportaže iz Zagreba	{ reportaže }
	Iz zagrebačke kronike	{ događaji 1926.-1936. }
	Događaji i ljudi što zanimaju svijet	{ događaji 1926.-1936. }
	Mala šetnja po privrednom Zagrebu	{ reklame tvrtki A-Z }

Slika 3. Pretraživanje zbirke po tematskim cjelinama

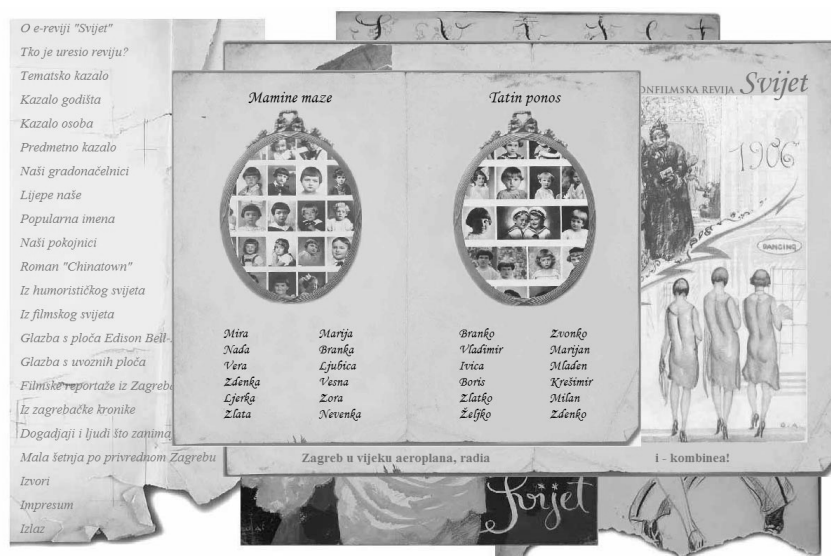
Slika 4. Članak iz digitalne zbirke *Svijeta*

Digitalna zbirka sadržava članke o izgradnji grada, kulturnim i učevnim institucijama, Hrvatskom kazalištu koje neumorno iznosi premijere drama (*U agoniji*), opera (*Ero s onoga svijeta*) i opereta (*Mala Floramy*), tekstova o zagrebačkim “modernim gospodjama” i “djevojčicama naših dana”, veselom i obijesnom životu na savskome kupalištu, plesnim i karnevalskim zabavama i ludorijama itd. (sl. 4).

Zvuk i video, dodane rubrike (“Naši gradonačelnici”, “Naši pokojnici”, “Lijepo naše”, “Popularna imena”, “Iz humorističkog svijeta”, “Iz zagrebačke kronike”, “Mala šetnja po privrednom Zagrebu” itd.) čine dodanu vrijednost digitalnom surugatu. Tako rubrika “Lijepo naše” prikazuje glamurozne naslovnice o idealu ženske ljepote i modnim novitetima 1920-ih i 1930-ih godina, dok rubrika “Popularna imena” donosi top liste popularnih ženskih i muških imena (na temelju istraživanja imena djece koju su roditelji prijavljivali na brojne natječaje *Svijeta* za lijepo dijete, sl. 5).

Slika 5. Rubrika “Popularna imena” kao dodana vrijednost

Svijet je objavljivao note i prepjeve popularnih šlagera, te dodanu vrijednost čine i šlageri sa starih gramofonskih ploĀa u izdanju zagrebaĀke tvrtke Edison Bell-Penkala, ali i s uvoznih ploĀa koje su se mogle kupiti u Zagrebu. Osim šlagera, tu su i poslastice kao što je boŹićna pjesma *Narodi nam se kralj nebeski* “pjevana po prisutnom puku” 1927. u prvostolnici (prvo javno snimanje u Zagrebu), *Sokolska sletovka*, ulomci iz opereta Ive TijardoviĀa snimljeni 1930-ih itd. IsjeĀci iz filmskih reportaŹa Oktavijana MiletiĀa iz 1930-ih (ljubaznošću Hrvatske kinoteke) tematski su vezani za odabrane Ālanke. Roman *Chinatown* s uĀoĀajem egzotike dalekih krajeva i ljubavnom romanom tipiĀan je primjer “dnevne knji-

ževnosti” i onodobnog čitateljskog ukusa. Zanimariti reklame, koje su izvor socioloških, ekonomskih, političkih i kulturoloških informacija, značilo bi osiromašiti kontekst u kojem su novine izlazile. Zanimariti humor – isto tako! I šala je dokument vremena.

Projekt digitalizacije revije *Svijet* je završen, a gotov proizvod digitalne zbirke na CD-ROM-u očekuje se u listopadu 2006. godine. Kako bi se digitalna zbirka ponudila što širem krugu čitatelja, planira se prodaja uz dnevne novine.

Zaključak

Raznolikost baštinske građe i veliki skupovi podataka zahtijevaju sadržajni pristup oblikovanju digitalnih baštinskih zbirki. Tehničke smjernice i standardi digitalizacije dobro su definirani. Ključno pitanje je sadržaj, njegova učinkovita proizvodnja, atraktivna funkcionalnost i tržišna vrijednost. Digitalni sadržaji grade se na raspoloživim baštinskim resursima za stvarne korisnike u stvarnim životnim situacijama. Atributi resursa, kao kvaliteta, rijetkost, jedinstvenost, kulturološko značenje za lokalnu zajednicu itd. imaju ključnu ulogu. Digitalni baštinski prostor surogat je analognog baštinskog prostora, nastao ponajprije iz načela demokratičnosti koja građanstvu omogućuju pristup baštini, istodobno čuvajući integritet izvornika. Stvaranje digitalnih zbirki iz digitalnih sadržaja otvara nove mogućnosti učenja i istraživanja, kako za stručnjake, tako i za studente, sve koji provode cjelovitu izobrazbu, ljubitelje kulture i povijesti i druge skupine korisnika. Digitalizacija donosi mnoge dobrobiti, među kojima su svakako i mnogi korisnici koji mogu pristupiti digitalnim resursima. No, korisnike ne treba uzeti zdravo za gotovo. Evaluacija sadržaja koji će se pretočiti u digitalne resurse i rano razumijevanje razloga takve migracije od kritičnog su značenja za uspjeh bilo kojeg digitalizacijskog procesa.

Digitalna tehnologija omogućuje integraciju različitih baštinskih resursa iz različitih baštinskih zajednica. Više koristi od digitalne multimedijske tehnologije ima upravo zbog takve mogućnosti integracije, nego zbog tehnoloških mogućnosti *per se*. Suradnja u digitalnoj budućnosti, partnerstvo u baštinskom sektoru (arhivi, knjižnice, muzeji, povijesna i kulturna društva, radio, televizija, posjednici digitalnih sadržaja) donosi obogaćene sadržaje i nove mogućnosti za korisnike.

Projekti digitalizacije povijesnih novina pružaju nove i uzbudljive mogućnosti za njihovo otkrivanje istraživačima, studentima, učenicima i općoj publici. Ipak, imajući na umu sve nepoznanice digitalne budućnosti (probleme tehnoloških promjena i posljedično inkompatibilnosti postojećih digitalnih surogata s novim tehnologijama, te deterioraciju samih prijenosnih digitalnih medija), vjerojatno je bolje pravdati projekte digitalizacije povijesnih novina omogućavanjem pristupa nego samim tehničkim backupom.

Baština, pa tako i povijesne novine, kao simbolički kulturni kapital može pokrenuti industriju *on-line* i *off-line* sadržaja, dodatno povezati baštinske ustanove, stvoriti nova partnerstva i nove servise za građanstvo. Nisu samo baštinske ustanove čuvari baštine. Pripadnici zajednice također su čuvari baštine ako s njom žive i obogaćuju je. U tom smislu i projekti digitalizacije povijesnih novina mogu jačati svijest o vrijednosti baštine kod novih čitatelja starih novina. Digitalizacija povije-

snih novina poseban je izazov zbog temeljne povijesne vrijednosti novina, njihova golema korpusa, složenog formata itd. Digitalizirane novine imaju potencijalno široko čitateljstvo i brojne zahtjeve za pristupom.

Digitalni surogat *Svijeta* može poslužiti kao lako dostupna referentna literatura, edukativno pomagalo u osnovnim i srednjim školama, novinska antologija namijenjena studentima novinarstva, povijesti i povijesti umjetnosti, stručnoj i općoj javnosti.

BILJEŠKE:

- ¹ MINERVA je razvila znatnu nakladničku djelatnost, a publikacije su dostupne on-line na više jezika (<http://www.minervaeurope.org>). Jedna od publikacija, *Parmska povelja* iz 2003. godine, nastavlja i podupire osnovna načela iz Lunda o digitalizaciji baštine, te navodi kako je digitalna obrada građe najvažnija mjera koju bi europske baštinske ustanove trebale poduzeti kako bi se očuvala i vrednovale baština i kulturne raznolikosti, olakšao pristup baštini te poticala proizvodnja digitalnih sadržaja i usluga (MINERVA, 2003: 85).
- ² "Tipografija" je najveći novinski koncern u Hrvatskoj između dva rata. U izdanju "Tipografije" izlaze dnevnic *Obzor*, *Jutarnji list* i *Večer*. *Svijet* se čita po gradovima u obiteljima inteligentnijih stališa i nema politički pravac. Ima nakladu od 2000 primjeraka (podatak za 1929. godinu) (Novak, 2005: 254).
- ³ Radna skupina National Information Standards Organization objavila je vodič za izgradnju kvalitetnih digitalnih zbirki, koji donosi pregled aktivnosti i određuje područje djelovanja pri stvaranju i upravljanju digitalnim zbirkama.
- ⁴ Problem s većinom smjernica i standarda njihova je brojnost, što može otežati snalaženje. Korisni izvori su MINERVA Praktični priručnik (MINERVA Working Group 6, 2003) i NINCH-ov (National Initiative for a Networked Cultural Heritage) Vodič za digitalnu prezentaciju i upravljanje baštinskim resursima (NINCH, 2003). Korisne upute mogu se pronaći na portalu VNET5 (<http://www.vnet5.org>), koji je utemeljila Europska komisija s namjerom da se daju upute za razvoj elektroničkih nakladničkih projekata namijenjenih krajnjim korisnicima digitalnih sadržaja.
- ⁵ Američki Nacionalni program digitalizacije novine (National Digital Newspaper Program – NDNP) opsežan je 20-godišnji projekt, koji će obuhvatiti 30 milijuna stranica povijesno značajnih novina od 1836. do 1923. iz svih saveznih američkih država (Cole, 2004: 1). Projekt vode Nacionalna fundacija za humanističke znanosti (National Endowment for the Humanities – NEH) i Kongresna knjižnica (Library of Congress – LC). Digitalizacija se provodi primarno s mikrofilmova prema tehničkim uputama koje je izradila Kongresna knjižnica. Pretraživa baza podataka bit će besplatno dostupna na internetu.
- ⁶ U rujnu 2005. godine na DVD-u je snimljeno interaktivno izdanje magazina *The New Yorker* sa svim do sada objavljenim brojevima, sa svim tekstovima, ilustracijama i fotografijama, od početka njegova izlaska 1925. do veljače 2005. Osam, prema višestrukim kriterijima pretraživih DVD-ova sadržava 4109 brojeva, tijekom 80 godina izlaska (<http://www.thenewyorkerstore.com>).
- ⁷ Tvrtka Olive Software (<http://www.olivesoftware.com>) razvila je PIPEX tehnologiju za digitalizaciju i ActivePaper Archive za izgradnju novinskih arhiva. Skeniraju se mikrofilmirane stranice. PIPEX tehnologija proizvodi digitalnu arhivu iz tako dobivenih slika. ActivePaper Archive koristi se tehnikom segmentacije za obradu slika, koja rastavlja skenirane stranice u manje informacijske jedinice (članke i slike).

- ⁸ Podaci iz on-line kataloga Nacionalne i sveučilišne knjižnice (<http://www.nsk.hr>):
Identifikator: ISSN 1333-1760
Naslov: *Svijet*: ilustrirani tjednik / urednik Vjekoslav Zakšek
Brojčani podaci: God. 1, br. 1(1926) – god. 13, br. 25(1938).
Impresum: Zagreb : Tipografija, 1926-1938.
Napomene: Tjedno.
Ključni naslov: *Svijet* (Zagreb, 1926)
UDK: 379.8
Signatura: 86.433
- ⁹ Prvi ilustrirani tjednik, *Ilustrovani list* u izdanju Dioničke tiskare, izašao je u Zagrebu 3. siječnja 1914. godine (Horvat, 1962: 391).
- ¹⁰ Prošlo je 70 godina od objave zadnjeg broja uvrštenog u proces digitalizacije. Prema Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima u Republici Hrvatskoj (stupio na snagu 7. listopada 2003. godine, dostupan na internetskoj stranici *Narodnih novina*, <http://www.nn.hr/clanci/sluzbeno/2003/2399.htm>) autorsko pravo na anonimnom autorskom djelu traje sedamdeset godina od zakonite objave tog djela (čl. 101). Isto vrijedi za autorsko djelo objavljeno pod pseudonimom (čl. 102). Gotovo svi tekstovi objavljeni u *Svijetu* nisu potpisani. Isto vrijedi za fotografije. Ilustracije su rad slikara Otta Antoninija, čije je predloške Muzej Grada Zagreba otkupio.
- ¹¹ Skenirani su izvornici jer su dostupni i u dobrom stanju (prema podacima iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice, *Svijet* nije snimljen na mikrofilm). Skeniranje izvornika umjesto mikrofilma omogućuje kasnije kvalitetniju obradu slika (Gemmill, 2005: 3). Skeniranje je obavljeno u kući bez dodatnih troškova.
-

LITERATURA:

- Arlitsch, K., Yapp, L. & Edge, K. (2003) "The Utah Digital Newspapers Project", *D-Lib Magazine* 9(3) [citirano: 2006-03-05]. Dostupno na: <http://www.dlib.org/dlib/march03/arlitsch/03arlitsch.html>
- Bearman, D. (2004) *Sustaining Culture, Enhancing Life: User Requirements for Cultural Heritage* [citirano: 2005-12-25]. Dostupno na: <http://eu2004.digitaliseringenfoed.info/sites/cultuurtechnologie/contents/i000133/eu2004.users.doc>
- CIDOC Multimedia Working Group (1997) *Multimedia Evaluation Criteria* [citirano: 2006-03-04]. Dostupno na: <http://www.archimuse.com/papers/cidoc/cidoc.mmwg.eval.crit.html>
- Cole, B. (2004) "The National Digital Newspaper Program", *OAH Newsletter*, Bloomington IN, 32 (2) [citirano: 2006-03-04]. Dostupno na: <http://www.oah.org/pubs/nl/2004may/cole.html>
- Deegan, M., Steinvel, E. & King, E. (2002) "Digitizing Historic Newspapers: Progress and Prospects", *RLG DigiNews*, Mountain View CA, 6 (4) [citirano: 2006-02-14]. Dostupno na: <http://www.rlg.org/preserv/diginews/diginews6-4.html#feature2>

- De Haan, G. (2003) Design for Global Access to Cultural Heritage. Greenwich UK: The 2nd BCS HCI Group Workshop on Culture and Human Computer Interface [citirano: 2006-03-05]. Dostupno na: <http://home.tiscali.nl/gdehaan/articles/imass-cult-and-hci.html>
- Eadie, M. (2005) The Digitisation Process: An Introduction to Some Key Themes [citirano: 2006-03-04]. Dostupno na: <http://ahds.ac.uk/creating/information-papers/digitisation-process/index.htm>
- Gemmill, L. (2005) Digitizing Historic Newspaper: A Practical Approach. Conference Summary Report. [citirano: 2006-02-21]. Dostupno na: <http://digital.cooperative.oclc.org/presentations/DigNewspapers2005/DigNewsReport2005.htm>
- Horvat, J. (1962) *Povijest novinstva Hrvatske 1771 – 1939*. Zagreb: Stvarnost.
- Jeffrey, R. (ed.) (2002) Producing Online Heritage Projects. Hull: Canadian Heritage Information Network.
- Kilbride, W. (2004) Why bother with digitisation? Users and using digital resources [citirano: 2005-12-25]. Dostupno na: <http://ahds.ac.uk/creating/information-papers/why-bother-digitising>
- Lund Principles (2001) [citirano: 2006-01-02]. Dostupno na: http://www.cordis.lu/ist/digicult/lund_p_browse.htm
- Macleod, M. (2004) “User-Centred Product Creation in Electronic Publishing – Good Practice Models” U: A Guide to Good Practice in Collaborative Working Methods and New Media Tools Creation [citirano: 2006-02-14]. Dostupno na: <http://ahds.ac.uk/creating/guides/new-media-tools/mcleod.htm>
- MINERVA (2003) “Parmska povelja”, *Informatica Museologica*, Zagreb, 35 (1-2), 85-87.
- MINERVA (2004) Technical Guidelines for Digital Cultural Content Creation Programmes. Rim: Ministerial Network for Valorising Activities in Digitisation.
- MINERVA Working Group 6 (2003) Good Practice Handbook, version 1.2. [citirano: 2006-01-02]. Dostupno na: http://www.minervaeurope.org/structure/workinggroups/goodpract/document/bestpracticehandbook1_2.pdf
- NINCH (2003) The NINCH Guide to Good Practice in the Digital Representation and Management of Cultural Heritage Materials. Glasgow: Humanities Advanced Technology and Information Institute, University of Glasgow & National Initiative for a Networked Cultural Heritage [citirano: 2005-12-21]. Dostupno na: <http://www.ninch.org/guide.pdf>
- NISO Framework Advisory Group (2004) A Framework of Guidance for Building Good Digital Collections. 2nd edition, Bethesda, MD: National Information Standards Organization.

Novak, B. (2005) *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Pascon, J. L. (1997) “Developing a National Strategy for Multimedia Cultural Heritage”, U: *Proceedings of the Museums and the Web International Conference*. Los Angeles [citirano: 2006-01-02]. Dostupno na: <http://www.archimuse.com/mw97/speak/pascon.htm>

Smith, B. (2000) “Digital Heritage and Cultural Content in the New Information Society Technologies Programme”, *Cultivate Interactive*, issue 1 [citirano: 2005-12-22]. Dostupno na: <http://www.cultivate-int.org/issue1/ist>

Maja Šojat-Bikić

The Heritage Approach to the Digitisation of Historical Periodicals: From Historical Periodicals to a Digital Collection of Contents

SUMMARY

International, national, regional and local heritage communities are putting considerable professional efforts and resources into facilitating access to heritage resources with the application of digital technologies. A wide range of motivation is involved: from the wish to comprehend various types of resources to diverse value criteria, the need to address different groups of users and make contributions to various social and economic objectives. It can be stated that, because of technical, financial, communicational and professional constraints, in the selection of material for digitisation, various kinds of lists (inventories, registers, catalogues, indices and so on) tend to be privileged. The digitisation of contents is thus to a certain extent relegated. Digital contents give improved functionality of digital sources, through a rich and powerful interactivity and multimediality, the possibility of commercial use, and stimulus to the development of the digital contents industry. Historical periodicals, a primary heritage source, are an enormous challenge to digitisation processes. The content of historical periodicals is attractive material for a number of reasons (historical, sociological, cultural, economic) and it is a genuine art, in the face of the ever-present financial and professional constraints, to create usable and searchable, as well as valuable in market terms, digital contents, affording end users a sufficiently realistic insight into the richness of periodical sources. The paper presents the heritage approach to the digitisation of historical periodicals by which a digital collection of selected press articles is linked with other digital heritage collections. The author presents a model for the migration of historical papers onto a portable digital medium, capable of linking selected articles into a relational structure. Migration is performed not only techno-

logically; the printed original has to be processed in terms of structure and content, to produce a thematically coherent digital collection of contents. From historical periodicals, an analogue heritage source, it is not just a digital surrogate that is produced; rather, the papers, as primary source, are integrated with other thematically linked heritage sources. Giving the example of her own project for the digitisation of historical periodicals – the illustrated review *Svijet* (Zagreb, 1926-1936), the author shows some of the possibilities of integrating historical periodicals with various other heritage sources, the objective being to create a high-quality digital collection of contents, meant for the end users.

Key words: heritage, historical periodicals, digitisation, digital collection, user